

Conferința națională a Partidului Comunist Român—moment de seamă al vieții noastre politice

Valențe active ale teatrului de dezbatere politică

Încă de la începuturile existenței sale, în zorii veacului trecut, teatrul românesc și-a asumat funcția de factor activ al conștiinței sociale, propunându-și să contribuie, prin mijloacele sale specifice, la educarea cetățenilor, la trezirea sentimentului patriotic, la asanarea moravurilor. Intră în însuși specificul forței de comunicare a teatrului această capacitate de a interveni în viața spirituală, de a influența atitudini și convingeri, de a provoca luări de poziție din partea spectatorilor față de universurile, de imaginile vii, create pe scenă. Și tocmai acest caracter activ al artei teatrale îi condiționează și îi semnifică vitalitatea, determinându-i, în același timp, responsabilitatea. O responsabilitate în plan estetic, cultural, moral și, nu în ultimul rând, politic. Pentru că astăzi, mai mult ca oricând, teatrul este chemat să contribuie, alături de celelalte arte, de celelalte mijloace de educare, la procesul de edificare a unei noi spiritualități, la formarea conștiinței socialiste. Iar conștiința, în societatea noastră socialistă, este o problemă politică. De gradul de dezvoltare a conștiinței revoluționare depinde participarea oamenilor nu numai la opera de construcție a socialismului, dar și la conducerea treburilor obștești, la care sînt chemați prin întregul sistem de instituții democratice din țara noastră.

Desigur, nu toate felurile de teatru pot influența în egală măsură conștiințele. Există un teatru de divertisment, care atunci cînd e de bună calitate creează clipele de destindere necesare unui echilibru moral și psihic normal. Există și un teatru al banalităților plăcute, care înseamnă pierdere de vreme și care se uită imediat, fără să lase nici o urmă. Există un teatru al marilor sentimente și pasiuni, care emoționează și purifică, innobilind simțirea. Există un teatru al confruntărilor de idei, care stimulează gîndirea, „dînd ascuțiri la minte”, un teatru filosofic și un teatru politic, care pune în dezbatere probleme ale raporturilor omului cu puterea, inspirindu-se din actualitatea imediată sau din istorie, privind istoria prin prisma actualității. Se înțelege că acest fel de teatru, care nu îngăduie spectatorului să privească liniștit doar trama unei acțiuni, care-i tulbură indiferența și pasivitatea, provocîndu-i un proces de reflecție ce face racordul între sine însuși și realitate, are toate șansele de a lăsa amintiri durabile și active, contribuind la mutații în conștiințe.

Un astfel de teatru s-a afirmat la noi îndeosebi după Congresul al IX-lea al partidului, care a stimulat gîndirea creatoare, deschizînd căi noi de investigare a realității, de detectare a adevărului, de înțelegere a resorturilor sociale și politice. Ne-am obișnuit să considerăm Puterea și Adevărul de Tituș Popovici drept piesă-etalon a dramaturgiei noastre de dezbatere politică, și nu greșim dacă ne gîndim la modul direct, deschis, în care autorul analizează esența unor fenomene aparținînd unei anumite perioade din istoria noastră contemporană, semnalînd raportul de intercondiționare dintre cei doi termeni ai titlului ca o premisă a revoluției socialiste. Inspirată dintr-un anume moment istoric, piesa își păstrează actualitatea datorită profunzimii investigației, capacității de a decanta adevăruri perene prin forța de configurare artistică. Pentru că natura istorică a politicului face caduce acele piese care n-au forța artistică de decantare a esențelor. Uităm

însă uneori că Puterea și Adevărul a fost precedată cu cițiva ani de piesa lui Horia Lovinescu Omul care și-a pierdut omenia, parabolă amplă, cu reverberații poetice și filosofice, care pune în discuție raportul dintre puterea creatoare și umanitatea simplă.

Pe aceste două direcții — aceea de dezbatere directă, în formulă realistă, și aceea parabolic-metaforică —, s-a dezvoltat dramaturgia noastră de esență politică, în perimetrul căreia se înscriu piese de structuri dramatice și tematici variate ca Adio, majestate! de Al. Voitin, Cartea lui Ioviță de Paul Everac, Evul mediu întâmplător și Amurgul burghez de Romulus Guga, Mormintul călărețului avar (Studiu osteologic...), Pisica în noaptea Anului Nou, Balconul, Piticul din grădina de vară de Dumitru Radu Popescu, Nu ne naștem toți la aceeași vîrstă sau Lungă poveste de dragoste de Tudor Popescu, Politica (intreaga trilogie) de Theodor Mănescu, dramatizările după romanele lui Dinu Săraru: Niște țărani, Clipse, Dragostea și revoluția, realizate de Cătălina Buzoianu, respectiv Virgil Stoescu, Mihaela Tonitza-Iordache, Iubirile de-o viață și Ionești de Platon Pardău, Concurs de împrejurări de Adrian Dohotaru. Simpla enumerare — incompletă, desigur — atestă nu numai soliditatea acestui filon în dramaturgia noastră, ci și diversitatea modurilor în care problematica de esență politică se convertește într-o dezbatere cu caracter moral, exprimind substanța politică a eticului, proprie societății noastre.

Acestor două direcții li se adaugă o a treia, aceea a dramei de inspirație istorică, în care simpla evocare a fost înlocuită cu dezbaterea politică sau cu meditația politică, în piese ca Petru Rareș și Negru și Roșu de Horia Lovinescu, Viteazul și Săptămîna patimilor de Paul Anghel, Procesul Horia de Al. Voitin, Răceala și A treia țepă de Marin Sorescu, Muntele de D. R. Popescu, piese ce racordează trecutul la prezentul revoluționar, propunîndu-i spectatorului subiecte de fertilă reflecție asupra propriei identități.

Fără îndoială însă că teatrul de dezbatere politică nu se reduce la dramaturgie. Adevărata sa eficiență educativă se realizează prin spectacol, prin capacitatea artei scenice de a angaja un dialog viu cu spectatorul, prin irezistibila ei forță de comunicare. Cele mai multe dintre piesele menționate s-au bucurat de realizări scenice expresive, capabile a pune în valoare caracterul lor de dezbatere deschisă, invitînd publicul la participare activă, la gîndire și atitudine. Datorită acestei forțe creatoare a artei scenice, multe dintre spectacolele cu piese clasice, naționale sau universale, au devenit subiecte de dezbatere pe teme politice, fie că e vorba de Despot-Vodă de Vasile Alecsandri (în regia Ancăi Ovanez, la Teatrul Național din București) sau de Vlaicu-Vodă (în regia lui Mihai Berechet, la același teatru), fie că e vorba de Regele Lear de Shakespeare (în regia lui Ioan Ieremia la Teatrul Național din Timișoara), de Coriolan (în regia lui Dinu Cernescu) sau Richard III (în regia lui Silviu Purcărete), de același mare dramaturg al lumii, pe scena Teatrului Mic. Pentru că stă în puterea teatrului de a da viață imaginarului și de a orienta gîndirea spectatorului, prin mijlocirea sistemului de semne teatrale, către acele idei cu un mai puternic ecou în contemporaneitate, influențînd conștiințele, stimulînd gîndirea. De asemenea opere de teatru — piese și spectacole și mai adînc implicate în actualitate — este nevoie în continuare, pentru o mai activă contribuție la procesul de formare și dezvoltare a conștiinței revoluționare, condiție a desăvîrșirii construcției socialismului „cu poporul și pentru popor“.

Margareta BĂRBUȚĂ